

Toespraak HDJI, Peter Hennephof tgv Themadag Commissies van Toezicht. Amersfoort, Regardz De Eenhoorn, 11 november 2013

Dames en heren,

Welkom allemaal, hier in Amersfoort, in de voor DJI zo vertrouwde Eenhoorn. U had hier vandaag uitgekeken naar een optreden van onze staatssecretaris, maar helaas laat zijn drukke agenda dat niet toe. De staatssecretaris betreurt dat ten zeerste. Hij heeft mij verzekerd dat hij zijn uiterste best gaat doen om er volgend jaar *hoe dan ook* bij te zijn.

Zijn komst zal het *jubileumjaar* – want dat wordt het – ongetwijfeld een extra feestelijk tintje geven. Volgend jaar vieren we namelijk dat in Nederland het toezicht op het gevangeniswezen al 200 jaar is georganiseerd. Het was een van de eerste zaken die de nieuwe Soevereine Vorst der Verenigde Nederlanden, Willem I, na zijn aantreden had geregeld. Dit, onder meer, "*om de onmenschlievende verwaarloozing te doen ophouden, die daaromtrent in de laatste drie jaren plaats gevonden heeft.*" En die verwaarlozing, zo zult u begrijpen, was op het conto te schrijven van de Franse bezetter.

Al bijna 200 jaar maatschappelijk toezicht op de penitentiare inrichtingen, waarvan de laatste 60 jaar inclusief het klachtrecht voor gedetineerden. Dat zijn indrukwekkende

getallen, die aangeven dat we in Nederland het toezicht op de uitvoering van straffen en maatregelen, alsmede de bescherming van de rechtspositie van de justitiabelen van oudsher al serieus nemen. En dat is iets waar we met recht trots op mogen zijn!

In de prille dagen van het Koninkrijk der Nederlanden waren nog vooral de plaatselijke notabelen – veelal afkomstig uit adellijke families; en vrijwel alleen mannen – die het toezicht op de gevangenen uitvoerden. En kijk nu eens om u heen in de zaal: leden van de Commissies van Toezicht zijn inmiddels afkomstig uit *alle* geledingen van de maatschappij, mannen, vrouwen, autochtoon, allochtoon... Bij al die diversiteit hebt u echter minimaal één heel belangrijke eigenschap gemeen: een grote betrokkenheid bij de situatie van justitiabelen. Met het oog op hun lot, hebt u plaatsgenomen – vrijwillig en onbezoldigd – in een van de Commissies van Toezicht. En ook dat is iets waar we als Nederland absoluut trots op mogen zijn!

Want het werk dat u doet - laat ik dat hier nog eens nadrukkelijk stellen, óók namens de staatssecretaris - is ontzettend belangrijk. Vooral ook in deze – zeg maar gerust - “roerige” tijden. Er staan immers zware bezuinigingen voor de deur – 271 miljoen euro, bepaald niet niks. Dat betekent: scherpe keuzes maken. Dat heeft de staatssecretaris, in goed overleg met de uitvoering en de medezeggenschap, dan ook gedaan. Dat heeft geleid tot het inmiddels welbekende

Masterplan DJI. En hoe goed er ook gekeken is naar de verschillende belangen die in het geding zijn en hoe goed ook is geprobeerd hiermee rekening te houden: bij zulke zware bezuinigingen kan het bijna niet anders dan dat ze gepaard gaan met de nodige onrust. Onrust onder het personeel, maar ook onrust bij de gedetineerden.

Ik hoef hier maar te refereren aan zaken als sluiting van inrichtingen, versoering, afschaffing van de detentiefasering en het in toenemende mate gebruikmaken van meerpersoonscellen... Afijn, al dat soort maatregelen hoef ik hier niet nog eens tot in detail te behandelen. Maar het zal u duidelijk zijn: zoiets hakt er stevig in! En daar zult u, als Commissies van Toezicht, ongetwijfeld het nodige van gaan merken – voor zover dat inmiddels al niet het geval is... Het is niet uitgesloten dat een en ander ook zal leiden tot meer klachten van gedetineerden. Dit alles zal de komende tijd nauwlettend en deskundig toezicht blijven vergen van uw Commissies.

De staatssecretaris – en ik niet minder – hecht dan ook veel waarde aan goed toegeruste Commissies van Toezicht. En dus ook aan de ondersteuning die de Commissies ter beschikking staat. Het is dan ook niet voor niets dat hij – de forse bezuinigingen ten spijt – heeft besloten om *niet* te korten op uw Kenniscentrum, de Landelijk Coördinator en de activiteiten van de Klankbordgroep. Ook blijft u als CvT-leden dezelfde

opleidingsmogelijkheden behouden bij het Opleidingsinstituut DJI.

Ook de “opfriscursussen” in de inrichtingen, verzorgd door Ulco van de Pol van de Raad voor de Strafrechtstoepassing – die later op deze themadag ook nog aan het woord komt, zijn interessant. Als uitgangspunt voor deze cursus heeft Van de Pol de aanbevelingen genomen van het RSJ-rapport *Toenemend appèl* van de commissie-Bleichrodt. Doel is dan ook – dat zal u niet verrassen – het aantal beroepszaken te verminderen. Bij voorkeur, uiteraard, door te kijken hoe je klachten van gedetineerden zoveel mogelijk kunt *voorkomen*. Maar ook door te proberen om klachten die zich, onvermijdelijk, *toch* voordoen zoveel mogelijk op te lossen via bemiddeling.

Want ook daar hebben we inmiddels goede ervaringen mee opgedaan. Het afgelopen jaar hebben in drie inrichtingen pilots gelopen, waarbij personeel en Commissieleden zich bedienden van gesprekstechnieken, afgeleid van *mediation*. Met behulp van die technieken, zo was de verwachting, zou het inrichtingspersoneel beter in staat zijn om bezwaren of problemen vroegtijdig, op een meer informele manier, op te lossen. Dus *voordat* ze zouden kunnen escaleren tot een formele klacht. De resultaten van die proef zijn bemoedigend: in driekwart van de probleemsituaties waar het personeel op deze manier optrad, heeft de gedetineerde uiteindelijk geen klacht ingediend. Het bijbrengen van mediationvaardigheden

kan dus daadwerkelijk leiden tot afname van het aantal klachten en beroepszaken! Het Opleidingsinstituut DJI zal deze training dan ook opnemen in haar aanbod. Zowel inrichtingswerkers, als Commissie van Toezicht-leden kunnen deze training volgen.

En zo zijn er meer goede initiatieven, die kunnen bijdragen aan kwaliteitsverbetering. Zo biedt de VU praktijkgerichte cursussen penitentiair recht aan. Dit gebeurt op initiatief van de klankbordgroep. Een lid van de klankbordgroep, Cor Petiet, verzorgt *zelf* de cursussen.

Dat de landelijke klankbordgroep kwaliteitsverbetering nu zo nadrukkelijk op de agenda heeft gezet, is – zeker in deze tijd – een uitstekende ontwikkeling. In samenspraak met alle Commissie van Toezicht-leden wil de klankbordgroep verschillende aspecten van kwaliteit kritisch onder de loep nemen – en kijken waar deze verbetering behoeven. Deze vorm van zelfreflectie juich ik nadrukkelijk toe. Ze is van groot belang, zeker voor onafhankelijke toezichthouders als de Commissies van Toezicht. Op dit thema zal rechtsfilosoof Maxim Februari straks nader ingaan.

Twee jaar geleden heb ik uit diens handen de gedragscode van en voor Commissies van Toezicht ontvangen, als richtsnoer en maatstaf voor een fatsoenlijke en professionele omgang met elkaar en met derden. Het thema van vandaag,

kwaliteitsverbetering, past in de lijn van verdere professionalisering.

En zelfreflectie mag dan een groot goed zijn, het is natuurlijk ook niet geheel onbelangrijk hoe de *staatssecretaris* aankijkt tegen kwalitatief goed toezicht.

Welnu, belangrijke basiswaarden voor een Commissie van Toezicht acht hij onafhankelijkheid, deskundigheid, transparantie en een goede informatiepositie.

Wat betekent dit in de praktijk?

Om met het laatste, die informatiepositie, te beginnen: de Commissie van Toezicht moet niet alleen toegang hebben tot de inrichting, maar verder ook tot *alle* informatie die nodig is om haar taken naar behoren uit te voeren. Daartoe heeft de Commissie een zekere speelruimte nodig – een ruimte die ze *zelf* ook goed moet benutten:

- door *actief* naar die informatie op zoek te gaan
- door geloofwaardig te zijn en te zorgen dat ze serieus wordt genomen
- door gevraagd én ongevraagd met adviezen te komen
- door onnodige klachten zoveel mogelijk op niet-justitiële wijze af te doen

Bij dit alles hebben - uiteraard - ook de inrichtingsdirecteuren een belangrijke rol. Zij moeten de Commissies van Toezicht, om te beginnen, serieus nemen en voorzien van de juiste en volledige informatie. En ook zij hebben een rol bij het voorkomen van vermijdbare klachten, bijvoorbeeld door te zorgen dat problemen en grieven in een vroeg stadium via een goed gesprek worden opgelost. En mocht het alsnog tot een klacht komen, dan moet ook de directeur ertoe bijdragen dat die klacht zo snel mogelijk – in ieder geval binnen de wettelijke termijnen – wordt afgehandeld.

Terug naar de Commissies van Toezicht. Die belichamen natuurlijk ook in belangrijke mate de "blik van buiten". Dat betekent dat ze zelf *open en transparant* moeten zijn in hun werkwijze en bij de presentatie van hun bevindingen. Zo moet elke Commissie van Toezicht, conform de Beginselenwetten, een jaarverslag opstellen. En dat jaarverslag vervolgens openbaar maken. Met ingang van dit jaar plaatsen we alle jaarverslagen op de site van DJI, zodat iedereen kan lezen wat er in de justitiële inrichtingen gebeurt. Het openbaar maken en naast elkaar zeten van de jaarverslagen maakt het ook beter mogelijk om trends en ontwikkelingen te herkennen: zaken waarmee we mogelijk op landelijk niveau iets moeten doen. Met als doel: de kwaliteit van de detentie – waar nodig en mogelijk – verder te verbeteren.

Dames en heren, ik ga afronden. Over kwaliteit en kwaliteitsverbetering – tegen de achtergrond van noodzakelijke bezuinigingen - zullen we vandaag nog voldoende interessante zaken horen en minstens zo interessante discussies voeren.

Ik wens u allen een prettige en leerzame themadag!